

Bankett Blitvában

Miroslav Krleža

I. DOKTOR NIELSEN NYILT LEVELE BARUTANSZKI EZREDESHEZ.

.....

A baloldali sajtóban a könyvespolcok alatti mélyedésben köszönés nélkül jelent meg Georgis szolgálaton kívüli őrnagy alakja. Barutanszki súlyos reneszánsz asztala mellett egy párnázott karosszék állt, s Georgis őrnagy gumitalpú cipőjével hangtalanul bukkanva fel a hatalmas terem félhomályából, egyetlen szó nélkül belevetette magát a karosszékbe. A teremben csak egy sárgaernyős lámpa égett Barutanszki íróasztalán, míg a széleskeretű, mély ablakok világoszöld négyszögein át behalatszott a blitváneni korzó távoli zsongása. Hallani lehetett a villamosok csikorgását, amint a hidakon siklottak át az Erőd alatt, a gépkocsik rövid jelzéseit a messzeségből Jarl Knutson boulevard-jának végéről, s a messi harangszót az enyhe szeptemberi estében.

Barutanszki ezredes, Blitva uralkodója, abbahagyta a Roman Rajevszki tiszteletére rendezett bankett meghívott

vendégeinek névsorolvasását, s balkezelével kihúzva egy cigarettát az asztalon fekvő Maryland-jaune csomagjából, mutatóujjával megpöckölte a Maryland-jaune-t, meglehetősen durván küldve azt Georgis őrnagy felé, körülbelül úgy, ahogyan az ember egy szemtelen legyet üt agyon. A Maryland-jaune csomag sebesen siklott végig a tölgyfasztal sima lapján, az őrnagy meg attól való félelmében, hogy a csomag leesik a padlóra, tenyerével hangosan lecsapott erre a világossárga küldeményre az asztallapon, s ütése olyan gorombán visszhangzott, hogy Georgis őrnagy váratlanul gyors mozdulata túlságosan bonyolultnak sikerült, egyfelől szervilisek másfelől esetlennek. Úgy vetette rá magát a Maryland sárga csomagjára, mint a vadászkutya a lelőtt fűrjre, de ahogy lecsapott rá, abban mégis benne volt az előkelő egyenjogúság bizonyos pardonja is. Az őrnagy bal karja úgy lógott a vállából, mint valami élettelen tárgy: valahol a hun harctéren tőből levágták a bal karját, úgyhogy oda kellett varrni a vállához, mint valami szakadt kabátujjat, s így is maradt, felesleges tárgyként. Rágyújtottak. Georgis jobb kezével (meglehetősen ügyetlenül) kihúzott egy tizenhatodret nagyságban nyomta-

tott füzetet, az asztal szélére tette, és mutatóujjával odapöckölte Barutanszki felé. Olyan volt ez, mint egy kis revans a Maryland-jaune küldeményért.

— Na mi az?

— Hogy mi? A dolog igen egyszerű! Ha megmaradtunk volna az eredeti terv mellett, és a nyomdában lefoglaltunk volna mindent, a helyszínen, sokkal egyszerűbb lenne a dolog. Így viszont kinyomtatták, és hetvezezer példányban ismeretlen irányba szétküldték az egészet. Az utolsó nyomtatványig az egész mennyiséget. Nincsen ember a városban, akinek ma este ez meg ne fordult volna a kezében. Kiderült hát, hogy az én diagnózisom összehasonlíthatatlanul közelebb van a valósághoz, mint a te fennkölt, fellegekben járó bölcsesség. Állítom, és megmaradok az állításom mellett, hogy nekünk már nem hiányzik más, csak egy gyufaszál, amelyet nem oltottak el idejében. Alá vagyunk alkánva!

— Igen! És mit kellett volna tenni?

— Elkobozni mindent a helyszínen!

— Nevetséges! Akkor hiszutt nyomtatta volna ki. Én azt hiszem, így sokkal jobb.

Barutanszki ezredes igen mélyről fújta ki a füstöt, s a jó fülnek halania kellett volna e szálló füstben a sóhaját is, majd bedobva az elszívott Maryland-jaune csonkját a hatalmas, ezüstszegélyű homutartóba, kezébe vette azt a tizenhatodtrét nagyságban gondosan összehajtogatott kis füzetet, és belelapozott a még nedves lapokba, úgyhogy az egyes betűk odaragadtak izzadt és nikotintól megsárgult ujjainak párnáihoz, s olvasni kezdett. Ez a petit-kurzívval nyomtatott sűrű levegőtlen és nehezen olvasható szöveg szóról szóra így hangzott: *Niels Nielsen nyílt levele Krisztián Barutanszkihoz*. „Az Ön neve, Krisztián Barutanszki, akkor vált ismertté ebben az országban, amikor tíz évvel ezelőtt inasokkal és gimnazistákkal, s az inermanlandi szuronyok védelme alatt, megteremtette ezt a fait accomplit amit ma Blitvániának neveznek. Hogy Önnek valamennyi blitván polgártársánál határozottabb elképzelése volt arról, hogyan lehet a különösebb program nélkül összeverődött kis politikai csoportokat megőrizni a teljes széthullástól, s hogy vannak helyzetek, amelyekben csak a hideg puskacső lehet a meggyőzés eszköze, az éppolyan világos, mint ahogyan a tapasztalat bebizonyította, hogy hajótörésnél egy revolver többet ér, mint valamennyi idézet a legbölcsebb nyílt levélből. Igazságtalanság lenne Önt ma

megvádolni ama néhány ezer halott miatt 1917-ben, mert az Ön személye akkor tűnt fel, amikor magához ragadta a zátonyra futott hajó kormányát, mivel előrelátta, hogy más kiút nincs, s úgy kell megmenekülni, ahogy lehet! A kiéhezett blitvai emberhús, amely századokon át volt idegen ágyúk tölteléke, most a másik partra jutott, a mi mai blitvai valóságunk partjára, véresen, éhesen, a szörnyűségtől rettegve, minden polgári öntudat és minden emberméltóság érzése nélkül...

Tekintet nélkül azokra a körülményekre, amelyek ide vezettek, Blitvában ma az Ön törvényei szerint épült ki az uralkodói rendszer. A blitván bíróságok már harmadik esztendeje az Ön nevében mondják ki ítéletüket anélkül, hogy mind a mai napig bárki is feltette volna Önnek azt az egyszerű kérdést: kinek a nevében követeli Ön, Krisztián Barutanszki, hogy alávéssük magunkat az Ön ítéleteinek? Hogyan lehet Ön hivatatott törvényhozó, ha Ön mögött nem áll senki?...”

— Micsoda banális, mindennapi frázisok — gondolta Barutanszki megint cigarettára gyújtva.

„Blitva a maga sötét múltjában hosszú századokon át sohasem volt szabad egy pillanatig sem, ma viszont az Ön személyes parancsnoksága alatt véresen törvénytelen és a bűnös erőszak országa lett. Blitva ma még annyira sem szabad, mint az idegen rabság legnehezebb napjaiban, s ezt az országot Ön sebesre sarkantyúzta, miközben arról ívelkszik meggyőzni bennünket, hogy polgári szabadságunknak Ön az egyetlen garanciája. Önnek, mint verbéli kártyásnak, nem esik nehezebb kockára tenni a nép sorsát, csakhogy ebben a mi mai játszmánkban, amely a kétségtelen vesztes jegyében folyik, többé nincs szó az Ön személyi kockázatáról, hanem valamennyiünk sorsáról, s ez teszi indokoltá aggodalmunkat, s kényszerít arra bennünket, hogy egyes dolgokat nyíltan a szemébe mondjunk. Amikor én most Önhöz mint egyénhez fordulok, nem azért használom ezt az uralkodói többszámot, hogy MI, mert beképzelttem magamnak holmi femsőbbiséget hanem egyszerűen abból a meggyőződésből kiindulva, hogy a blitván polgárok hatalmas többségének nevében beszélek, akik csak azért burkolóztak ballós hallgatásba, mert a lehétiköznapibb blitvai jelenségektől is félnek, és irtóznak attól, hogy fejmelüküli holttestként találjanak rájuk valamelyik ködös blitvai úton. Úgy frok Önnek, mint olyan embernek,

aki ismer engem, és tudja, hogy az életben megmutattam különböző tulajdonságok hiányát, de fogyatékságaim közé a bátorság hiányát semmiképpen se lehet besorolni. Mi ketten, Ön, Krisztián Barutanszki ezredes és én, egy rang nélküli, szerény blitván légionárius, mi ketten többször néztünk együtt szembe a halállal, s éppen azért, mert jól tudom, hogy Ön tisztában van vele, miszerint én nem ijedek meg a haláltól, éppen ezért lobbant fel bennem a remény utolsó szikrája, hogy szavaim majd olyan emberhez jutnak el, aki értékelni tudja, mit jelent: szembenézni a halállal, és megmondani az igazat.”

— Szegény! Ennek tele van a nadrágja a félelemtől!

„Mindabból, amit cselekszik, úgy tűnik, hogy ebben a mi rendetlen országunkban szeretne egyes dolgokat rendezni. A szemének ezt az eltakarítását, ennek a mi blitván otthonunknak a kitalarítását, Ön a néphez intézett patétikus felhívásaiban „saját történelmi küldetésének” nevezi. A közönséges dolgok rendezéséhez, mint például ahhoz, hogy az utcákat rendszeresen söpörjék, hogy a vasúti várótermekben ködöcsészék legyenek, az ilyen apróságokhoz fölsleges csörgetni a kardot. Ahhoz, hogy az ember ebben a sárban két-három higiénikus árnyékszékét építsen, nem okvetlenül szükséges, hogy ezredesnek nevezze ki önmagát, hogy operettebe való sisakot hordjon hattvítollal, s hogy a szomszédainkat — minden ok nélkül — ágyúkkal fenyegetse. Az Ön környezetében nincsen egyetlen ember, aki Önnek a szemébe merné mondani, hogy az Ön blitvai irredentizmusa a legképtelenebb ostobaság! Az Ön kormány a miniszterekkel együtt hasonlít a cirkszi ketrechez, amelynek közepén Ön a legfőbb állatszeldítő neveléses parádéjában riasztópisztollyal lövöldözik, míg majom miniszterei begyöpesedett agyukban egyetlen gondolatot forgatva vigyorognak a bársonyszékekben: hogyan menthetnék meg idejekorán bőrüket ebből az előadásból lehetőleg egy szőlfő tökével és háromemeletes házzal külföldön... Ezekből a bőgőmajmokból Önnek sohasem lesz haszna!...”

— Nem, ezt én nem bírom tovább olvasni, ez igazán hülyeség! És mindenképp előtt unalmas az egész... Egyébként szeretem, ha valaki egyéni felbuzdulásból elhatározza, hogy majd leveszi szememről a hálógot, és megmondja az igazat! Micsoda szánalmas alak ez a Nielsen! Mi történt vele? Hát elmebetegnek néz ez engem? Ennek valami-

kor élénk, temperamentumos stílusa volt, ma viszont az egész ember beleragadt valami álszenteskedő puritán pátoszba. Mintha magas keménygallér mögül hangzanának a szavai, csak úgy árad belőle a háború előtti vicéki tanító naftalinos szalonkábátjának bűze. Nem, köszönöm, ez nem érdekelt!

Barutanszki olyan hévvel dobta el Nielsen füzetét, hogy a fedőlap közé zárt nyolc lap szétszóródott az asztalon, s akkor felállt, újabb cigarettára gyújtott, odament az ablakhoz, majd visszajött Georgis mellé.

— Niels Nielsen! Egy jogi doktor! Tudod, ugye, hogy nekem gyerekkori barátom! Együtt érettségiztünk!

— Olvasd tovább!

— Ismertem az édesanyját is. Kedves asszony volt! Amikor tizenháromban megszöktem az ankersgadani kazamatákból, Nielsen anyja a saját lakásán rejtegetett, három héten át aludtam náluk! Minden vanilliaszagú volt, s én napokon át ettem az őszibarack-lekvárt!

— Olvasd tovább!

— Minek olvassam? Úgy ismerem ezt az örültet, mint a saját tenyeremet! Azért szemtelenedik, hogy megmutassa, milyen bátor polgár! Szeretné lemosni magáról a polgári mivoltán ejtett foltot! Van egyfajta zavarosfejű hülye, aki egész nap nem tesz egyebet, mint barátai holmi képletes erkölcsi foltjai után kutat. Az ilyenek állandóan szükségét érzik, hogy ismerőseiket tisztára mossák. A maguk és a környezetük nevében. Miért nem nyitnak az ilyenek valami erkölcsi tisztítóintézetet, minek foglalkoznak politikával?

— Nem a polgári mivoltát tisztogatja ez, pajtás, hanem egyszerűen akasztófát követel nekünk, főnök uram! Itt van, parancsolj tovább olvasni! Igen egyszerű az egész: gyors likvidálást követel az a moralista úriember!

Barutanszki kedvetlenül nyúlt Nielsen füzete után, s úgy dobta az asztalra, mintha utálna ilyen szemetet a kezébe venni.

— Hol olvassam? Mit olvassak?

— Hát kérek, olvass onnan, hogy: Blitva pusztulásnak indult, s aztán tovább.

— Tehát: „Az az igazság, hogy Blitva pusztulásnak indult. Amikor ezt a mindannyiunk előtt ismert tényt kimondom, távol áll tőlem a legcekevélyebb hátsó gondolat is, amely arra készítené, hogy én Önt személy szerint vádoljam meg ezért a blitván pusztulásért, s azt hiszem, felesleges, hogy ezt ez alkalommal is hangsúlyozzam...”

— Na, mi ez most egyszerre? Én vagyok a bűnös Blitva pusztulásáért vagy sem? Ez az erőltetett szenvelgés, ez a lordok házába való hang, ez lenne az a fajta „parlamentarizmus”, amelyet doktor Nielsen úr ajánl egyedüli eszközként a mi viszonyainkra?

„Mindamellett mégis az az igazság, hogy Blitva pusztulásának indult! Az az igazság, hogy a blitvái muzsiknak kilóg a meztelen húsa a rongyaiból, s ha én most felhívom a figyelmét arra, hogy a blitvái muzsik egy doboz gyufáért hét-szer annyit fizet, mint amennyit egy tyúktojás ér, azt hiszem, olyan elemi igazságot ismételtam, amely mindannyiunk előtt ismeretes, s ami miatt Ön nem felel sem itten, sem a blitvánok előtt, de ami azért mégse veszítette el bizonyító erejét. Tudom, hogy Ön nem lehet felelős azért, mert a blitvai tyúkok nem tojnak olyan tojást, amelynek a külföldi piacokon nagyobb értéke lehetne, ha azonban valaki azért ragadta magához a politikai hatalmat, hogy a tyúktojás árát is felemelje hazájában, ahhoz igazán nem kellene polgártársait lemeszárroltatnia csak azért, mert azoknak az a meggyőződése, hogy a hazai, blitvái tojás árát esetleg más módon is emelni lehetne, s nem úgy, ahogyan azt Ön teszi és az Ön bérencei, az Ön betörői, az Ön családi, közönséges bitangjai és gyilkosai!

Amikor Ön kezébe vette a hatalmat, szétkergette az írástudatlan blitvái tyúkaszkokat, akik ott kukorékoltak és kőkodácsoláltak a blitvái „parlamentarizmus” szemétdombján, s ha valaha az életben kimondott egy helyénvaló szót, úgy az az Ön első zsarnoki kiáltványában hangzott el, amikor a mi muzsikjaink fejnélküli nemzetgyűlését „nyilvánoháznak” nevezte.

Valóban! Az, amit az újabb blitvái politikai történelemben „Muzsikovszki doktor miniszterelnök parlamentáris és alkotmányos rendszerének” neveznek, az írástudatlan csalók uralma volt, akiket a legszerencsétlenebb körülmények között választottak meg: Muzsikovszki miniszterelnöksége alatt az ember ezer lejtért bármilyen okiratot vásárolhatott a hatóságoktól, ötezer blitvái lejtért pedig fogászati iparengedélyhez vagy szolgabírói képesítéshez jutott, tíztől huszonöt ezer lejtért pedig megkaphatott bármilyen jól jövedelmező állami állást, doktori diplomát, sőt még köztársasági őrnagyi pántenset is. Muzsikovszki miniszterelnöksége alatt a blitvái polgár értéke egyetlen mérőre süllyedt, a zsebből előhúzó aranypénz értékére; Mu-

zsikovszki parlamentáris rendszere idején a polgár, mint valami falusi szatócsboltban, megvehetett két-három aranypénzért mindent, amire ebben a sárban szüksége volt: útlevelet vagy szállítási engedélyt, ha utazni akart, vagy eladni, kiszállítani valamit külföldre.

Öntudatunknak ezen a marhavásárján Ön egy napon önkényesen megjelent mint „olyan bfró, aki a polgárjog nevében ítélkezik”! Ön „fényes meteoroként ragyogott át a százados blitvái sötétségben” (hogy az Ön félhivatalos lapja, a „Gazetta Blitvinska” hasonlatával éljek, amely ilyen patétikus formában írta le az Ön államcsínyjét, melyet 1925. december huszoneftedikén hajtott végre), amikor gépfegyverekkel, közönséges puskákkal és ágyúkkal lövettet le több, mint háromezer blitvái polgárt, s aztán elfoglalta a Beauregard bársonyszékét, hogy történelmi hivatásának megfelelően „megszabadítsa és kigyógyítsa” az Ön által teremtett Blitvát legsúlyosabb betegségéből az álparlamentarizmusból.

És mi történt? Amíg Muzsikovszki miniszterelnöksége alatt ezer lejtért hivatalos bizonylatokat szerezhetett magának az ember, tíz-tizenöt ezer lejtért pedig a legértékesebb kinevezést vagy diplomát, ma a tyúktojás ára éppolyan szegénytelenesen alacsony, mint az Ön államcsínyje előtt, viszont a hivatalos papírok illétéke emelkedett. Az Ön bérencei húsz ezer blitvái lejtért nemcsak a lelkiismeretüket halandók áruba bocsátani, hanem a feleségüket is, s az Ön miniszter urai és azok titkárai és főtitkárai, az iroda és kabinetfőnökök, továbbá az Önök őrnagyai (Georgis), püspökei (Armstrong), hírlapírói (Wernis) és akacémikusai (Roman Rajevszki), szóval ez az egész sötét társaság nem tesz mást, mint kalmárkodlik a blitvái állami zászló alatt, mintha a blitvái szuverenitás az Ön kereskedelmi részvénytársasága volna, s abban Önök a vállalat kizárólagos szabadalmazott részvényesei. S amíg Muzsikovszki uralma alatt csak loptak, az Ön zsarnoksága alatt lopnak is, meg gyilkolnak is. Ön úgy jelent meg Blitvában, mint valami sebész, de ez a sebészkes közönséges útonállás eszköze lett: orvusból álarcos betörővé változott, aki ott mézárolja le ellenfeleit, ahol éri őket: fejnélküli holttestek hevernek a vasúti sínek mentén, a börtönökben öngyilkosságokat rendeznek meg, az országúti árkokban leölt politikai menekültek hevernek, az éjszakai járókelőket ismeretlen alakok támadják meg, mert Ön ma így számol le politikai el-

lenfeleivel blitvám szabadságunk nagyobb dicsőségére, amelyet pedig mint „első Lordprotektor” (hogy Swensen akadémikus szonettjét idézzem) Ön ajándékozott nekünk. Az, ami ma folyik a blitvám kocsmák mélyén, a sok jajgatás és fogcsikorgatás ebben a fájdalomban, a rabszolgáknak ez a csőcseléke, amely nyomorúságos hivatalnokai bérért szolgálja Önt, az elesett koldusoknak ez a tömege, amelyet az ország lakosságának neveznek — mindez a szarvasmarha türelmével hallgat, mivel Blitva századokon át idegen igában nyelte a nyálát, saját teheneinél is szánandóbb életét élve, s én, aki most ezeket a sorokat írom Önnek, nagyon jól tudom, hogy elgurult fejemért, ha egy napon lenyakanak, nem kukorékol majd egyetlen blitvám kakas sem. Ön szétépte az alkormányt, a Köztársaság törvényes elnökét, Sandersen professzort száműzte s aztán megölte, Muzsikovszki pártvezért külföldre való szökése közben gyáván lelövette, a nemzetgyűlést feloszlatta, minden blitvám törvényt sárbataposott, minden jogbiztonságot megsemmisített, a szenátusi választásokon megbukott, a köztársasági elnöki választásokon megbukott, s így Ön ma saját rövidlátásának sötét zsákcucájában kénytelen saját alattvalóit pusztítani, mert az a meggyőződése, hogy menekülésének útja ellenfeleinek oszladozó holttestein át vezet. Kavalyerszki ezredes alattomos és gyáva megöletése után (akit személyi hiúságból és bosszúvágyból küldött a halálba), ma, amikor Muzsikovszki írszótudatlan zsarnoksága ellen küzdve átvette a hatalmat, nem törődve semmiféle programmal a saját hatalmán kívül, ma, amikor csak azért lövette le Jensen főszerkesztőt, mert meg merete kérdezni, hogy ki is ez a titokzatos hölgy, ez a fiatal kaliforniai kisasszony, az a „gyönyörű, ismeretlen Dolores” (akit mint gipsz-Blitvát volt szerencsénk megismerni a középületeken, mint az Igazság istennőjét az igazságügyminisztérium új épületének előcsarnokában s mint a blitvám mezőgazdaság őrangyalát az új ezres bankjegyen), ezek után ma Öntől mint leleplezett gyilkostól, Krisztián Barutanszki, neveléses és gyerekes cölog lenne bármiféle elégtételt kérni. Az egyetlen megoldás az lenne, ha Önt a bíróság egész beauregardi bandájával együtt átadná a hóhérmak, de hát előbb-utóbb ilyen véget fog érni, s az olyan valószínű kilitás, amelyre nekem fel kell hívnom a figyelmét, abban a meggyőződésben, hogy Ön a beauregardi távlatból már nem képes többé első

pillantásra megkülönböztetni a jelentéktelen apróságokat, amelyek az Ön szemében, az Ön képzelt magasságában nincsen semmilyen különös jelentősége, nekem azonban annyira fontosnak tűnnek, hogy e néhány sor megírására készítették a legjobb szándékkal természetesen és azzal a kötelező tisztelettel, amely egy olyan nagy embernek jár ki, akit saját népe még életében testi külsőjeinek emlékművével ajándékozott meg. Ezt a levelemet különben az Ön emlékművéről szóló levélnek is lehetne nevezni...”

— Mit akar tőlem ez az unalmas alak?

— Fel akar akasztani, testvér! Egészen egyszerűen és röviden: át akar adni a hóhérmak, hogy felakasszon!

„Miatán erőszakot követett el Blitvám, és úgy megsebezte, mint gyalázatos múltjában egyetlen tatár sem, hiú nagyzási hóbertjában egy lovas bonzszobor alakjában akar ágasodni itt a mi sáros világunk felett mintegy ímtelemként a jövő nemzedékeknek, hogy soha egyetlen gonosztevő sem ült még szebben formált mén hátán, mint amilyen ez a vad, borzas sörényű blitvám ló a hátsó lábaira ereszkedve Roman Rajevszki akadémikus és jövőendőbeli köztársasági elnök alkotásában, aki nem is találhatott volna méltatlanabb témát a tehetségéhez, mint amilyen ez az ő lovasszobra, amely egy ravasz betörőt ábrázol blitvai Lordprotektorként vitézi sisakkal a fején. Roman Rajevszki azt hiszi, hogy Ön majd a jövő nemzedékek szemében olyan hadvezérként él, aki légióival megeremeltette Blitvát, aki bennünket kimentett a partra, s aki Kolumbusként megajándékozott bennünket a blitvai élet korszerű valóságának elemeivel: denaturált szesszel és komlóval, baromfi-val és cukorréppával! Ideje már, hogy elgondolkozzék rajta, mit jelent az, ha egy élő ember természetesnek találja, hogy kortársai félistenként tisztelik, s mit jelent, ha valaki titokzatos fogalom-má változott a függöny mögött, míg a függöny előtt a nép térdepelve zsolozmázza a litániákat. Az Ön kegyencei, az Ön hatalmának haszonélvezői, udvaroncái, hízelei, talpnyalói, méltóság-teljes csúszómászói, udvari bolondjai, bérencei, bértollnokai, akadémikusai, bíborosai, szajkóinak és papagájainak ez az egész tarka tömege ott térdepel az Ön szobra előtt, én viszont azt mondom, hogy ebben a szerencsétlen blitvám országban mindaddig nem lesz igazság, amíg az Ön feje nem a hóhér kötelén

fog fennakadni, vagy a véres tuskóról legurulni.”

Szünet. Cigaretta. Füst.

— Igen. Na és? Ez az egész?

— Igen. Na és?

— Na és most?

— Semmi! Mindez hetvenezer példányban jelent meg, és most olvasóinak száma a mértani haladáynak megfelelően emelkedett. Huszonnégy órán belül nem lesz ember Blitvánenben, aki ne olvasta volna ezt a disznóságot.

— Igen. Na és?

— Na és? Én nem vagyok Kopernikusz! A polgárokat lincselésre felszólító utcai pamfleteket nem a világmindenség csillagrendszeréből nézem. Hetvenezer példány...

— A te fejedben számok kavarnak. Az egész olyan gyengén, olyan sápadtan és annyi frázissal van megírva... Ez az ember nem talált egyetlen közvetlen, emberi szót... Annyi benne a közhely, s olyan unalmas... Egyáltalán, hogy lehet a tényeket ilyen ostoba módon tagadni? Mit akar mondani például azzal, hogy én mit született kártyás a nép sorsával játszom? Fejnélküli holttest a vasúti sínek mentén a ködben... Micsoda revolver-zsurnaliszta hang ez? Mindez inkább holmi rendkívüli kiadásnak tűnik, mint vallomásnak. Muzsikovszki, Sandersen, Kavalyerszki, Jensen, a kis Dolores a bankjegyen, Dolores mint Blitva a bíróságon, s aztán az akasztófák! Nem rossz! Alapjában véve egész kedves! Nielsen doktor úr mint „rangnélküli, szerény névtelen legionárius” tiltakozik ellene, hogy nekem emlékművet állítsanak! Kegyetek, csúszómászók, udvari bolondok! Milyen szánalmas dolog! Nem, ennek az embernek, amikor ezt az ostobaságot írta, egyetlen értelmes gondolat nem volt a fejében! Agyérelmeszedés! Ezek a szennilítés első jelei! Nielsen egyébként az én kortársam!

— Azt hiszem, mi mégsem azért vagyunk most együtt, hogy ennek az írásbeli dolgozatnak a külalakját ítéljük meg. Kérlek, mit tegyünk?

Csend. Barutanszki felállt, odalépett a könyvtárba nyíló ajtóhoz, és csengett. A faburkolat mélyedésében egy lovassági százados jelent meg vörös nadrágban és sötétbarna zubbonyban. Szolgálatkészzen ütötte össze sarkantyúit.

— Szervusz, Flaming! Mondja, kérem, de Fleury itt van?

— Nincsen, ezredes úr! De Fleury úr ma este az operában van. Azt üzeni

Nagyméltóságodnak, hogy az opera után a Valencia kávéházban lesz. Ott telefonon felhívhatjuk.

— Köszönöm!

Sarkantyúpengés. A vörös nadrágos százados eltűnt.

— Mit akarsz ezzel a de Fleuryvel? A fejemet adom, hogy valami kémiszolgálatnak dolgozik!

— Hülye vagy! Fleury az egyetlen ember, aki itt körülöttünk kezd megérteni bizonyos dolgokat! Tegnap egész este Nielsennel volt, de erről a pamfletről egy szó említést sem tett nekem! Pedig valószínű, hogy Nielsen ezt a dolgozatot már előbb megírta! Különbömben mindig! Most szeretném hallani a te véleményedet erről a dologról.

Georgis felállt, és az előírt három lépés távolságban vigyázzba vágta magát parancsnoka előtt. (Georgis sose mulasztotta el ezt a patétikus szertartást, ha valami döntés meghozataláról volt szó).

— Szóval én, kérem, a következőket gondolom: majd felkeresem ezt az urat, és felszólítom, hogy negyvennyolc órán belül adjon ki egyéni kezdeményezésre újabb nyilatkozatot, amelyben sajnálkozását fejezi ki és így tovább és így tovább. Ennek a nyilatkozatnak az ő költségre meg kell jelenítenie minden blitváneni napilapban...

— Ebbe nem fog belemenni!

— Az az ő dolga! Remélem, sikerül majd megértetnem vele, hogy az ő szempontjából kétségtelenül az a kisebbik rossz, ha egy ilyen nyilatkozata megjelenik, nem pedig az, ha bevárja a következményeket és így tovább.

— Nielsen házasember volt. Mi van a feleségével?

— Valahol külföldön él. Azt hiszem, Berlinben.

— Miből?

— Azt hiszem, fényképész műterme van.

— És különben? Kikkel barátkozik Nielsen?

— Rajevszki környezetével érintkezett. Az utóbbi időben azonban nem látni közöttük. Néhány fiatalemberrel szokott ülni a kávéházakban. Igen! És Olaf Knutsonnal.

— És hogy áll a nőkkel?

— Nem tudom. Azt beszéltek, hogy eljegyezte Karin Michelsont.

— Melyik Michelsont?

— Karin Michelsont! Michelson tábornok özvegyét!

— Ezt a mi Michelsonnékat?

— Igen, Karin Michelsont, aki a te magánpalotád levelezési osztályán dolgozik.

— S ez az ügy még tart közöttük?

— Azt hiszem, igen!

— Kellemetlen!

— Ennek a hölgynek önszántából kell levonnia a komzkekvenciákat. Ez az ő ügye... Most azonban nem róla van szó, hanem Nielsenről. Mit csináljak vele? Vigyek el neki egy „nyílt választ?” erre az ő „nyílt levelére”?

— Tégy, amit akarsz!

— Plein pouvoir?

Barutanszki csak legyintett egyet, Geogris meg eltűnt. Hangtalanul.

II.

BARUTANSZKI EZREDES VÁLASZA

Geogris őrnagy másnap estefelé topant be doktor Nielsenhez, amikor a szobában már megjelentek az alkony első árnyai. Az esti szürkületben nyitott be Geogris őrnagy doktor Nielsen kicsi udvari lakásába, de nem jött bejelentés nélkül. Pontosan délben telefonon érdeklődött nála, hogy a doktor úr fogadhatná-e egy személyi természetű ügyben. Magánügyben, amely azonban ennek ellenére főbbékevésbé mégis fontos, jóllehet Geogris őrnagyon kívül senkit sem érint, mégssem annyira érdektelen, hogy ne érdekelhetne egy olyan embert, mint doktor Nielsen. Aki első sorban beszélgetéssel, társadalmi kérdésekkel foglalkozik, amelyek, mint olyanok, másfelől a blitván társadalmi közönséget érdeklik. igen. he-he-he!

Amikor a telefon megszólalt, s doktor Nielsen Geogris ideges nevetésére felfigyelt, egyszerre meesértette, hogy az ügy kezd komoly körvonalakat kapni. Más nem is várt Barutanszkitól. Geogrist Nielsen még legiónárius korából ismerte. Tudta, hogy Geogrist valahogy kilencszáztizenhét-tizennyolc között a hun vagy ingermanlandi katonai hatóságok halálra ítélték, s hogy kivégeztése előestéjén igen drámai körülmények között sikerült megszöknie a blitváneni börtönből, s aztán ama parlamentáris paraszti dísznóságok idején, körülbelül huszonkettőben. Muzsikowszki parlamentáris rendszere alatt Geogris rálött egy szenátorra, mire néhány évre elítélték, de ő külföldre szökött, Amerikában különféle dolgokkal kereskedett, még fagyalotot is árult, majd Barutan-

szki államcsínyje után visszatért Blitvába, és most a Beauregardon él mint hóhér és a zsarnok akaratának végrehajtója. Azok a holttestek a ködös blitván vasúti sínek mentén, az ismeretlen és névtelen emberek baljóslatú halála, akiknek még a személyazonosságukat sem lehetett megállapítani, a vizsgálati fogságokban elkövetett öngyilkosságok, szóval az egész titokzatos blitván komédia, amelyről mindenki tudta, hogy Geogris rendezésében, s az ő drámai repertoárja szerint folyik, mindez ennek az őrnagynak egyéni elképzelése szerint történt, s így nem véletlen, hogy egy francia közíró Geogrist a „vesszmadár” jelzővel tisztelte meg. Egy időben a kávéházakban azt mesélték, hogy Geogris valami magasabb állást fog betölteni, de ezekből a hírekből nem lett semmi. Megkapta a maga őrnagyi pántensét, szolgálaton kívül helyezték, Kavalyerszki halála után külföldre utazott, aztán váratlanul visszatért s most kártyázik, vedeli a pálinkát, pénze van, méghozzá sok, s az éjszakai mulatók hölgyei azt mesélik, hogy igazán bőkezű, s hogy állítólag a cukorrépakivitel állami privilégiumánál játszik közvetítő szerepet.

Alkonyodott. Nielsen doktor földszintes udvari szobájának nyitott ablakánál ült, s az öreg hársfa lombjai között zsi-bongó verebek heves csinogását hallgatta; oly kétségbeesett volt a verebeknek ez a kis zsinatolása, mintha a madarak ideges gyülekezésében valóban valami rendkívüli dolog történt volna. Az őszi szelektől félték vagy megint vércse jelent meg a háztetők felett?

A madarak tele vannak mindig résen levő aggodalmakkal. Itt vannak a macskák, a vércsék, a gyerekek, a szelekt, az erők s általában az érhajlati kellemetlenségek. Hogy érezheti magát egy fecske a nyílt, hullámzó, szürke, ködös tenger felett ha Blitvából Esztopomba repül és, mondjuk, tüdőgyulladásra van? Vaion a fecskék is elpusztulnak a tüdőgyulladásban?

— Kuc, kuc.

Geogris oly nesztelenül jelent meg Nielsen szobájának ajtaja előtt, mint a macska. Nielsen lakásához egy hosszú folyosón át lehetett eljutni, amely most nyitva volt: egy kontár fogtechnikus rendezett be magának a folyosó végén rendelőt. Geogris belépett a szobába, barátságosan állt meg Nielsen előtt, és sarkantyúit katonásan összeütve úgy fogott kezét Niensennel, mint régi ismerősével, mint legiónárius-társával. Geogris roppant szolgálatkészségnek mutatkozott, derékban csaknem derékszőgbe gör-

nyedt, s ez volt fellépésében az ideges-
ségnek egyetlen jele. Túlságosan mé-
lyen hajolt meg és olyan gyorsan, mint
valami báb! Mint egy felhúzott báb!

„Ez úgy hajlong, mint a tapasztalt bó-
logató”, gondolta magában doktor Niel-
sen, amikor kezet nyújtott a furcsa jö-
vevénynek, akinnek világoszöld szeme
volt, oly intenzíven világoszöld, hogy
úgy tűnt, mintha foszforeszkált volna.
„Gumitalpú cipőjében mesztelenül lép-
ked, a szeme pedig úgy villog, mint a
hiúzé. Veszedelmes fenevág ez!”

— Örvendek, őrnagy úr, parancsoljon
helyet foglalni! Mivel szolgálhatok? Ta-
lán cigarettát? Parancsoljon!

Georgis megint összeütötte a sarkát,
ismét meghajtotta magát, meghajlása
ugyanolyan volt, (éppen olyan gyors,
éppolyan gépies), csak nem annyira
mély, sőt talán egy-két árnyalattal ke-
vésbé izgatott. Cigarettára gyújtott, le-
ült, s még mindig szótlanul, de a leg-
nagyobb érdeklődéssel hordva körül té-
kintetét Nielson szobájának berendezé-
sén, egymás után fújta a füstkarikákat.

— Milyen sok képe van, doktor. Ezek
Knutson vásznai? Különbben én igazán
tájékozatlan vagyok a festészetben!
Knutson személyesen ismerem. Érde-
kes és rendkívül művelt ember! Mély
egyéniség! Nem mindennapi jelenség.
Nemrég, amikor Rajevszki akadémikus
asszisztensként a Parancsnokot min-
tázta, főnn a Beuregardon alkalmam
volt többször is meghallgatni rendkívül
eredeti módon előadott véleményét kü-
lönféle dolgokról. Intellektuálisan bizo-
nyára érdekesebb Rajevszki maesztro-
nál. Rajevszki különben is túlságosan
hallgatag. Azt hiszem, nem lenne sza-
bad lebecsülni Knutson befolyását Ra-
jevszkire, ahogyan azt általában teszik.
Különbben ezt ön jobban tudja, mint én!
Én ezekben a dolgokban laikus vagyok!
Ezeket a halakat is Knutson festette?

— Nem, ezek Jensen halai.

— Jensen? Sohasem hallottam ezt a
nevet.

— Hogyhogy? Hiszen Jensen főszer-
kesztő fia.

— Melyik Jensené?

— Jensen főszerkesztőé, aki „meghalt
a börtönben”...

— Igazán? Jensen fia festőművész?
Érdekes. Ez aztán valóban érdekes. Fur-
csa eset volt az az ő édesapjával. Ezik
narról a másikra csonthártyagyulladás
kapott, szaladtak doktorért, hogy ki-
húzza a fogát, s persze pechje volt, vér-
mérgezést kapott, s a közönséges csonthár-
tyagyulladásban meghalt...

— Igen, csakhogy Jensen ezt a csonthár-
tyagyulladást a vizsgálati fogságban
kapta, s a rendőrségen „halt meg”...

— Igen, de a doktor úr talán azt hi-
szí, hogy vizsgálati fogságban az embe-
rnek nem fájdulhat meg a foga? Az-
zal, hogy az embert letartóztatják, még
nem szerzett immunitást magának a
csonthártyagyulladással szemben... Szó-
val, festőművész a fia? Látja, ezt
nem tudtam! Érdekes. S hol él Jensen-
nek ez a fia?

— Párizsban.

— Párizsban? Persze, persze, hiszen
ezt elárulják a vásznai. Párizsi iskola.
Ennyit még én is értek a festészethez:
tisztá Párizs! Vlaminc! Azok a sötét
viharfelhők ott a háttérben, az tisztá
Vlaminc! Ha nem csalódom, a fiatal
Jensen ellen körözölevelet adtak ki. Be-
lekeveredett abba a merényletbe, me-
lyet a „Boule Blanche”-ban a Vaugi-
rard-utcában kíséreltek meg, amikor az
az örmény rálőtt a Parancsnokra. A
„Boule Blanche” Jensene igen rafinált,
veszedelmes, körmönfont egyén! „Fes-
tő”! Tisztelet és becsület a tehetsége-
nek! Fogalmam se volt róla, hogy Jen-
sen fia esetében festői tehetségről van
szó! Mindenesetre bűnöző típus!

— Nem tudom! A körözvényekhez
nem értek, őrnagy úr! A kép az kép, a
politika meg politika!

S Georgis őrnagy mintha nem is hal-
lotta volna Nielsennek ezt a megjegy-
zését, tovább gyönyörködött Nielsen in-
terieur-jének választékos ízlésében, a
kéneiben és szobraiban s egész értékes
gyűjteményében, amely oly kitűnően
képviselte a kor blitván képzőművészeti
kultúrájának magas európai színvona-
lát!

— Különbben nem tudom, talán ön
nem is emlékszik rá, meglehet, hogy el-
felejtette már, hogy én nem vagyok
ma este először az ön lakásán. Lehet
annak már hét-nyolc éve is, hogy egy
reggel betértünk önhöz egy feketére!
Órült farsangi éjszaka volt! A kedves
felesége önagsága karmelista szerzetes-
nőnek öltözött, én viszont tókrészeg volt-
tam. S ez aztán egészen csodálatos, nem
mindennapi jelenség nálam; ha részeg
vagyok egészen rendkívül módon nyi-
latkozik meg egy tulajdonságom: rop-
pant világosan, áthatóan, igen, ragyo-
góan működik a memóriám! Képes len-
nék most önnek mint valami fonográf-
lemez visszaidézni minden egyes szót!
Ön arról beszélt, hogy ebben a mi pe-
rem-civilizációkban, illetve ebben a

mi vidéki, blitván civilizációknak, minden csak utánzat. Utánzatok a gépek, az esernyők, a boltok, az imakönyvek, a szonettek, a berendezések, az intézmények, a kardok, az ágyúk, mindez imitáció, ahogy ön mondta, s akkor nagyon szellemesen, be kell vallanom, igen logikusan még megjegyezte, hogy tulajdonképpen rendben is van, ha utánozunk mindent. Utóvégre nincsen a világon semmi olyasmi, amit ne lehetne utánozni, a helyi viszonyokhoz alkalmazni vagy fejből megtanulni a példákat: a védjegyeket, a rendészeti szabályokat, a körbonctant, a különböző világnézeteket, szonettek és esernyőket... Mindegy. De ez a majmolás, éppen ezt a goromba hasonlatot tetszett használni, ez a majmolás, amikor például a közönséges ember ejti ki büszkén a száján azt, hogy „a mi eredeti autochton blitván kultúránk”, vagy „irodalmi kultúránk színvonala”, vagy „a mi nyugati civilizációnk színvonala”, mindez azt bizonyítja, hogy sem az európai példák, amelyek után ezek a blitván utánzatok készülnek, sem az utánzatoknak mint olyanoknak nincsen sok értelme, s hogy mindez együttvéve csak vásári bővliárú, család, az egész alapjában véve a négereknek és a blitván bennszülötteknek nagyban és kicsiben szállító WC-üzlet kamatain alapul... Ön akkor általánosságban beszélt az egyes civilizációk belső értékéről, s egész Európát gipszből, vaszomból és deszkából való tákolmányként jellemezte, mint valami sebtében összeütött kiállítási pavilont, amely a maga ál-monumentálisában tulajdonképpen hatalmas kultúrbotrányt képvisel, ennélfogva nem használható másra, legfeljebb arra, hogy valami ipari vásárnak adjon fedelet, ahol bennszülött, néger, hun és blitván civilizációk számára állítják ki a bővliárúkat egyes mintáit! Említést tett ön ezeknek az álcivilizációknak háborúiról is, amelyek megint csak a kamatlábon alapulnak, s amelyeket kizárólag azért hoznak létre, hogy hasznot hajtó pusztításoknak essenek áldozatul! Ma már nem tudnám megmondani, mi is volt tulajdonképpen az ön szavainak igazi értelme, s ma már nem tudnám visszaadni, mivel bizonyította olyan meggyőzően, hogy minden „ami utánzatként létezik, nem érdemi meg, hogy utánzatként létezzon”, mivel „csupán egy mintának az utánzata, amely önmagában nem más, mint a harmadrendű bővliárú egy példánya

a blitván és hun álcivilizációknak”, s én már nem tudom, mivel győzött le engem azon az éjszakán annyira, már nem emlékszem, hogy e karneváli éjszaka után én még nagyon sokáig mindenütt csak bővliépületeket és bővliárút láttam... Minden hatalmas középület utánzatnak tűnt nekem, nádból és gipszből ragasztott közönséges imitációnak, olyan igazi épületek számalmas utánzatainak, amelyeknek ott sincs sok értelmük, ahol eredetiben állnak, mert csak a blöfföt és a csalást és a kamatlábat jelentik, mint ahogyan a mi blitván esernyőink és blitván imakönyveink és minden berendezésünk is értelmetlen dolog, mert ez is csak az utánzat utánzata és így tovább és éppen abban volt a dolog lényege, hogy ez a homályos megállapítás, ami az egészről kiütközött, úgy rám csavarodott, mint valami óriáskígyó, úgy letelep, hogy én aztán mindenben csak hamisítványt, rossz utánzatot és pótlékot láttam... Igen, így bővült el ön engem borús szemléletével azon az éjszakán, úgyhogy egészen belevesztem ennek az ön, mondjuk, pesszimizmusának kígyózó, farsangi szerepentinjébe. Van önnek egy rendkívül kifinomult érzéke: s ez az átlagosnál meggyőzőbb, szokatlan ékesszólása, ami valósággal szuggesztíve hat! Leír például egy egyszerű, banális mindennapi szót valamelyik cikkében, mondjuk: akasztófa, s ez az ön akasztófa olyan kísértetiesen hat rám, hogy már ott látom magamat lógni azon az akasztófán. A szél belekap tisztelt személyembe s én ott hintázom harminc centiméterre a föld felett, szigorúan a blitván büntetőeljárás előírásai szerint pontosan harminc centiméterre, miközben pásztorfurulya hangja hallatszik az erdőből... Blitván pastorel... Idill...

Georgis hosszabb szünet után elkomolyodott, összeráncolta homlokát, s úgy tűnt, hogy minden ucvariasság nélkül rátér a tárgyra, de aztán összezökkent, felállt, végigsétált a szobán, megállt Knutson halai előtt, rágyújtott egy cigarettára, s akkor egész váratlanul egy pohár vizet kért Nielsentől.

Nielsen teljesen egyedül élt a lakásában, személyzet nélkül, s amíg a konyhában, a folyosó másik végén vizet töltött a pohárba, Georgis önnagyán egy pillanatra átfutott, hogy talán a legokosabb lenne, ha mindaz, aminek történnie kell, mindjárt véget érne, meghozná most, éppen abban a pillanatban, amikor Nielsen alakja megjelenik az

ajtóban, kezében az ezüst tálcával és rajta a pohár vízzel.

— A fogtechnikusk lezárta rendelőjét, üres volt az egész ház, az ablak nyitva van, s ez elég kellemetlen, mert a lövés kihallatszik az udvarra. Jobb lesz, ha becsukom az ablakot...

Erőszakos, állati természete ellenállhatatlan logikáját követve odalépett az ablakhoz, hogy becsukja, amikor a hamuszünke alkonyatból egy ember hangját hallotta az ablak alatt, aki azt kérdezte, hogy Nielsen doktor otthon van-e.

— Mit akar vele?

— A rendőrségtől jövök!

— Na és?

— Semmi! Kihallgatáson kell megjelenie, mert holmi nyomtatványokat küldött külföldre!

— Doktor úr! Jöjjön, a rendőrség keresi — kiáltott Georgis Nielsen után a konyhába, miközben eredeti elhatározása szerint becsukta az ablakot. De abban a pillanatban eszébe jutott még egy jobb ötlet: ma este kellemetlen lenne. Ez a kopó itt az ablak alatt mégiscsak látta őt, holmi öregasszonynak is feltűnt, amikor idejött, Nielsen viszont egész éjszakám át itt szokott írogatni az ablaknál... Utóvégre mégiscsak beszélni kell az emberrel! Meg kell tárgyalja ezt a dolgot... Hátha akár valami megoldás!

Nielsen visszatért a rendőrségi idézéssel és a pohár vízzel, és mindjárt észrevette, hogy Georgis becsukta az ablakot.

— Ön becsukta az ablakot?

— Igen, doktor úr, voltam olyan bátor! Mi öreg köszvényesek erősen reagálunk az ilyen esti hőmérsékletváltozásokra. Bocsásson meg! Mindjárt naplemente után érezhetően csökken a hőmérséklet, gyakran hét-nyolc fokkal is alászáll... Később aztán kiegyenlítődik.

— Kérem! Nekem meg az volt a benyomásom, azért csukta be az ablakot, hogy ne hallatsszék ki olyan erősen a zaj.

— Miféle zaj?

— Hát a lövés zaja, őrnagy úr! Az ön revolverlövésének zaja! Egyáltalán mi szükség van erre az ostoba játéokra, Georgis? Ön azért jött, hogy nyilatkozatra kényszerítsen Barutamszkihoz intézett nyílt levelemmel kapcsolatban, illetve, hogy rövid úton elintézzem engem.

— Téved, doktor úr! Azért kerestem fel, hogy beszéljek Önnel! S be kell valanom, nagyon örülök, hogy maga pendítette meg a Parancsnokhoz intézett levelének kérdését. (Ma este már harmadszor nevezte Barutamszkit patétiku-

san Parancsnoknak. Ez az ünnepélyesen hangzó szó bizonyos intím, titokzatos kapcsolatot érzékeltetett azon bajtársak körében, akiknek a Parancsnok egyet jelentett a közös háborús emlékekkel és Blitva jelképével.)

Georgis mint gyakorlott vívó legszívesebben nyílt sisakkal, szemtől szemben áll. Keményen, katonásan, lesz ahogy lesz. Egy bizonyos: bárhogy alakuljon is a dolog, neki okvetlenül közölnie kell Nielsennel, hogy százszázalékos embernek tartja, olyan egyéniségnek, aki megtalálta önmagát, s ez a blitván félemberek között igen ritka jelenség. Nálunk Blitvában egyáltalán nincsenek férfiak, nincsenek egész emberek! Hogyan is alakulhattak volna ki ilyen viszonyok között egész emberek? Nielsenről viszont lehet az embernek akármilyen véleménye, egy dolgot, minden hízelgés nélkül el kell ismerni, Nielsen nem tartozik a gyáva fráterek közé! Mert ha valaki ennyire magára marad, mint ő, ha valaki ilyen menthetetlenül pusztá kézzel áll ellenfele előtt, ha valaki ilyen józan, intelligens, s ennyire tudatában van magányosságának, ha ilyen nyugodt lemondással vallja be a maga politikai meggyőződését, s ilyen rezignált öntudattal veszi tudomásul az efféle kalandjainak kockázatos következményeit, akkor neki, az öreg vitéznek és harcosnak, mint olyan embernek, akinek némi személyi tapasztalata is van arról, mit jelent szembenézni a halállal, akkor neki, az őrnagynak, a katonának, a harcosnak mégiscsak minden kertelés nélkül be kell ismernie, hogy tetszik neki ez az ember! Georgis olyasfajta szolidaritásból, amit csak a hazardőrök éreznek, legszívesebben meghajolna most Nielsen előtt. Mély tisztelettel kellene összeütnie a sarkát, és minden frázist mellőzve kifejezni tiszteletét! De úgy érzi, hogy bevezetésül néhány szót kell szólnia önmagáról, a maga elrontott, tökéletesen eltévedt életéről, tapasztalatairól, ismereteiről, mert kivel beszélgethetne az ember becsületesen, ha nem az ilyen százszázalékos emberrel. Az ilyen egy fából faragott emberrel!

— Én mindig, egészen fiatal gyermekkoromban utáltam mindent, ami unalmas és szürke. A suhancok üres, értelmetlen lumpolását az éremlyítő blitván sör mellett (amikor csak azért gyűjtöttünk szivarra, hadd lássák körülötünk a kispolgárok, hogy egyetemi polgárok vagyunk), miközben egyebet se lehetett hallani az ilyen társaságban,

mint vérszegény, sikertelen kalandokat ismeretlen férjes asszonyokkal. Ön talán nem fogja elhinni nekem, doktor úr, de esküszöm a megboldogult anyám sírjára, hogy én már huszonzét éves voltam, amikor először aludtam nővel. Én alaptermészetemenél fogva puritán ember vagyok! Engem az olyan szóbeszéd és rágalom, hogy ez vagy az egyszerre két nővel hál, vagy fiúkkal van viszonya, van a hun rendőrség besúgója, mindig úgy érintett, mintha ez valami pokoli kókolmány lett volna. Én csak a Légióban kezdtem megérteni, mit jelent az, ha valakit bitagnak neveznek! Becsületesre mondom, a naivitás velem született tulajdonság, nem tudom, elhiszi-e nekem, hogy azt a szerencsétlen Violetta, Hellmuth Endres Violetta, a híres énekesnőt, csak azért öltem meg, mert megtudtam, hogy a roszeji kormányzó fizetett kémje. Ön bizonyára emlékszik még erre a botrányra. Elbarikádoztam magamat a nő lakásán, mert egész éjszaka lövöldöztek rám, s én tartottam a harcot egészen egyedül a császári csendőrség egy szakaszával, hogy aztán a szomszédos épület villámhárítóján kúszzak le egy üvegáshoz. Emlékszik még arra a hajszára ezzel a kurvával kapcsolatban? Egész Blitva kaszával és kapával üldözött, mert elvágtam a „blitván pacsirta”, a híres Endres Violetta nyakát. S mi volt a valóság? Kém volt a dászno... Egyáltalán kijelenthetem önnek, hogy ez a mi blitvén intelligenciánk olyan szeméti népség, hogy ilyen csöcselék miatt nem érdemes az embernek semmit sem kockáztatnia! Nem nép ez, hanem szeméti ezt ön tudja a legjobban, a legbüdösebb utcai söpredék! Mindenki, aki többször megfordult abban a vénasszonyi társaságban (ahol az egyetlen szenáció az, ha valamilyen házaspár ágytól és asztaltól elválik, s pontosan meghatározott tartásdíjban állapotnak meg), mindenki, aki ezeknek a mi büdös és piszkos hölgyeinknek az ágyában hempergett, akinek kipállott a szája a „pertük” ivásában ezekkel a mi egyetemi végzettségű úriembereinkkel, egyet okvetlenül megtanulhatott a mi alázatos hivatalnoki pulijainktól: hogy az ember, az átlagos blitvén értelmiségi ember, a maga akadémiai rangjával megtévesztheti a mi tanulatlan, írástudatlan népünket, de minden unalmas fecsegése és szószátyárkodása és minden öndicsőítő túlzása holmi apró és egészen jelentéktelen részletekről az ő fölöttébb jelentéktelen

személyével kapcsolatban (például, hogy X vagy Y mint gondol róla) mégiscsak egy alázatos kutya, aki két és félezer blitván lej havi fizetésért kész behűzött farokkal kussolni mindhalálig! Ezek között a mi népi fecsegőink, trubadúrjaink, onanistáink, hülyéink, firkászaink és konfidenseink között, nálunk ebben a sárban keresni az Ember mintaképét, az embert a szó nemes értelmében, az „embert” mint ennek a szónak nagy kezdőbetűvel írt fogalmát, egészen hiábavaló vállalkozás lenne, doktor uram! Ez a blitván banda maga se tudja, hogy mit akar, képtelen volt megmagyarázni bármit is az élet egyes igazságairól önmagának vagy másoknak, az egész banda gyáva kutyaókból áll, s ezek a szajkók holmi titokzatos és mágiikus hazugságokkal ámtíjják magukat a szabadságról, amelyről fogalmuk sincs, s amelyben mint megvalósítható programban senki sem hisz, úgyhogy a rosszindulatnak, a zűrzavarnak és kicsinyes irigykedésnek e gonosz szövetségére kár időt fecserélni, s aki az egészre nem köp egy nagyot, az nem nevezhető intelligens embernek. Ezért csodálkozom én magán, kedves Nielsen.

— Az egészszól egy szót sem értek. Miért csodálkozik rajtam, és miért tanúsít olyan érzékeny aggodalmat a személyemmel kapcsolatban? Egyáltalán mi szükség van a szavaknak ilyen tömegére?

— Ön nem fog megérteni engem! Ön túlságosan leegyszerűsíti a dolgokat! Sematikussá tesz mindent! Az ön szemében én közönséges bandita vagyok, fizetett bérgyilkos valami olasz operából, tipikus gonosztevő! Barutanszki ön szerint ugyancsak tipikus gonosztevő és nagyzási hőbortban szenvedő ember. Ez mindenekelőtt helytelen feltevés, s még ha nem is így volna, ön megfelelkezik róla, hogy az igazság nemcsak két fogalomból: igenből és nemből áll, hanem az árnyalatok egész skálájából... Az apró „igen” és az apró „nem” sorozataiból. S ezen a zongorán kitűnően lehet játszani, ha valakinek füle van az árnyalatokhoz, megért engem, doktor úr? És higgye el, hogy ön nekünk nagyon rokonszenves... Itt van például Barutanszki! Ha önről beszél füle van az árnyalatokhoz, megért engem, doktor úr? És higgye el, hogy ön nekünk nagyon rokonszenves... Itt van például Barutanszki! Ha önről beszél füle van az éberséges melegséggel, mondhatnám, érzégesen remeg a hangja! Azért jöttem önhöz, hogy bebizonyítsam: emberek vagyunk! Mindenhez van érzékünk, ami emberi!

— Önök nem emberek, nem félemberek, nem emberfelettiék, nem embertelen emberek, hanem egyszerűen ostoba fráterek, akiknek mincsen fantáziájuk! Ez az igazság!

— Igen? Hát tudja meg, hogy nekünk „ostoba, fantáziátlan frátereknek”, ebben az országban egymillió hétszáz ezer polgárból több mint négyszáz ezer szervezett legionáriusunk van, hogy csak Blitvában hétezer fizetett bizalmi emberrel rendelkezünk, akik közé Michelsonné asszony is tartozik, Michelson tábornok özvegye...

Nielsen cigarettára gyújtott, és szarkasztikusan elnevelte magát.

— Nevetséges! Én nem ma este be-szélek először rendőrségi ügynökökkel! Ha ezt a trükköt valami vidéki tánciskolában alkalmazta volna, ha egy vidéki szindarabban lépne fel szaloninrikusként...

— Kérem! — Georgis egy papírlapot dobott Nielsen elé az asztalra Michelsonné kézírásával teleírva s több helyen idegesen áthúzva.

Nielsen Barutanszkihoz intézett nyílt levelének első fogalmazványa volt ez, amit még két-három hét előtt írt valami kültelevéki kocsmában. Nem férhetett hozzá semmi kétség, hogy Nielsen nyílt levelének fogalmazványa volt, melyet Michelsonné sajátkezűleg lemásolt. Megismerte Michelsonné kézírását és az asszony lila tintáját is! S ennek döntő jelentősége volt ebben a játszmában.

— Nevetséges! Ez még nem szól Michelsonné ellen! — Nielsen úgy ismételte meg ezt a mondatot, mint valami gramofonlemez: — Ez még nem bizonyíték ennek a hölgynek bűnössége mellett.

Georgis hangosan elnevelte magát. Szívából nevetett. Aztán felállt, és baráti jóindulattal, csaknem barátságosan megveregette Nielsen vállát.

— Ó, kedves doktor uram! Maga csakugyan naiv és ártatlan gyerek! Én huszonhét éves koromban voltam ilyen buta, mint maga ma! Pedig ha visszatekintek egykori önmagamra, igazán éretlen hülyének látom magamat! Blitvában, kedvesem, ahol egy „önkényes tatár uralkodik”, aki bunkóval és revolvérrel tartja fenn véres rendszerét, mint Barutanszki, itt az igazi lázadónak, aki nem „fantáziátlan, ostoba fráter”, nem volna szabad olyan barátnőt tartani, aki ugyanennek a vérszopónak a bizalmi szolgálatában áll! Ez már igazán gyerekes és szánalmas dolog. Egyenesen

hülyeség. Így nem lehet eredményes politikát folytatni. S azt is elárulom, hogy ez a maga úgynevezett „nyílt levele” sohasem láthatott volna napvilágot, ha Barutanszki nem akarta volna. Nem tudom, miért olyan érzelgős magával kapcsolatban ez az ember... Az ilyen gyerekes gyengeség mindig megbosszulja magát. Szemet szemért, ez igen, ez az egyetlen politika, nem pedig gyerekkori album, mama, lekvár...

— Igen, szemet szemért, ez az! Ön szerint a fejnélküli holttestek jelentik a politikát a vasúti sínek mentén és a halottak, akiknek nem lehet megállapítani a személyazonosságát? Olyan politikát akarnak Blitvában, hogy a szerelmesek ágyába is mikrofont szereljenek?

— Nem, hanem majd hagyjuk magunkat akasztófára vitetni a maga naiv „nyílt levele” szerint! Nézzenek oda! Ha arról van szó, hogy közülünk valakinek el kell esnie, akkor biztosítom Önt, hogy jóval én előttem lyukad ki a kabátja, megértette?

— Én ezzel igazán nem törődöm, s ezt különben is alkalma volt már megjegyezni! En egy elvet képviselek, nem pedig a magam személyi érdekeit. Én is törődhettem volna érdekeim előmozdításával, ha akartam volna. Ebben, ugye, nem kételkedik? En azonban ebben az ügyben egyáltalán nem törődöm magammal. Ebben az egész ügyben nem „én vagyok a fontos”, itt sokkal erősebb igazságok nyilatkoznak meg, mint amilyen a mi szubjektív akaratumk... Valakinek egyszer már meg kellett szólnia a legázolt blitván emberméltóság nevében!

— Miféle „legázolt blitván emberméltóság”? Ugyan, menjen már! Ez kispolgári előítélet magánál. Ez ember mint olyan egyáltalán nem létezik a természetben és az állatvilágban. Különböző helyzetek vannak az egyes emberek között, így például egyik a másikat akasztófára akarja juttatni... Az akasztófa alatt, ahol ellenfelünk holttestét himbálja a szél, határozottan megjön az étvágyunk: sehol sem ízlik úgy az étel, mint ellenfelünk sírján, pláne, ha még jófajta burgundiával is meglocsoljuk. Egy ilyen majális megrendezni Barutanszki sírján, ez a maga álma! Különbözőben mi szükség van itt humanista frázisokra? Maga majd megengedi nekem, hogy leljem, mielőtt átharapná a torokomat, s hogy ezt elhatározta, abban biztos vagyok, mert különben mit akart volna ezzel a komédiával, ezzel a „nyílt levéllel”, amelyben azt követeli, hogy

Blitva adjon át minket a hóhérnak? Szeretem a humanizmusnak azokat az őreit, akiknek egyetlen bizonyítékuk az akasztófa! Vagy pláne „mészáros tőke”! A tolvajokat, azt mondják, le kell nyakazni! Maga viszont, látja, nem tolvaj, hanem ostoba alak! Maga felmászott egyéni, szubjektív nagyzási hóbortjának legmagasabb tornyára, ahonnan együttes ugrásokat akar rendezni tisztán humanista szolidaritásból egy olyan felszámolt kalandor iránt, mint amilyen Kavalyerszki volt. S az egyetlen blitván lélek, aki magát ebben a nemes erkölcsi lelkesedésben megértette, Karin Michelson asszony volt. S amint lemásolta ezt a maga hülye „J'accuse”-ét, egy példány még az este az én asztalomon volt. Azt is elárulom, ha Barutanszki nem tiltakozott volna olyan energikusan ellene, akkor az ön neve már régen ott szerepelt volna a Blitvanen Tigdende hasábjain a hazai hírek gyászjelentései között. Maga felháborodik Kavalyerszki miatt? Kavalyerszki halálát maga „álnok gyilkosságnak” nevezi? Pedig én azt mondom magának: Kavalyerszki tipikus gonosztevő volt, és nem érdemelt meg más sorsot! Azt is elárulhatom magának, hogy csöppet sem fáj a fejem Barutanszkiért. Az én fejem senkiért sem fáj! Se magáért, se magamért, senkiért! Kérem, legyen szíves tudomásul venni,

hogy öntől ebben az esetben meghátrálást követelnek! Hogy miként vergődik ki ebből a szöszből, az a maga privát ügye! Magának van még egy menekülési lehetősége: Barutanszki gyenge, ha magáról van szó! Ő még mindig nem felejtette el a maga mamájának a lek-várját! Eddig még nem történt semmiféle határozott döntés. Tessék tehát tudomásul venni: vagy egy nyilatkozat az újságoknak, hogy a nyílt levelet tudtán kívül írta valaki, vagy ha úgy tetszik, egy kis kirándulás külföldre, vagy ha semmiképpen sem akar külföldre menni, akkor következik a harmadik, s mindenestre legkellemetlenebb eshetőség, és pedig az, hogy a körülmények bizzar kényszerítő hatása alatt (tekintet nélkül arra, hogy nyitva van-e szobájának ablaka vagy nincs), át kell adnunk ezt az egész „nyílt kérdést” a maga „nyílt levelével” kapcsolatban a jogutódainak...

— Nekem mincsenek jogutódaim...

— Blitvában mincsen olyan ember, akinek ne lennének jogutódai, s maga után is biztosan szívesen hajtja majd be valaki a biztosítási díjat. Ha nem kötött volna életbiztosítást, nagy szolgálatot tenne a jogutódainak, ha mielőbb megkötné. Lehetőleg már holnap! Kitűnő üzlet lesz! Jóéjszakát!

Herceg János fordítása

